

TAM-Arkivs forskningsråd

Av Arne H Eriksson

TAM-Arkivs forskningsråd hade nyligen sitt tredje möte sedan tillkomsten för drygt ett år sedan. Arbetet har nu fått ordentlig styrfart och därför kan det också vara på sin plats med en redovisning av vad som är i görningen. Eftersom TAM-Revys husfotograf påpassligt höll sig framme börjar vi dock med en illustrerad presentation av ledamöterna.

Övre raden från vänster: Tom Ericsson, professor i historia vid Umeå universitet; Anders Kjellberg, docent i sociologi vid Lunds universitet, även verksam vid Arbetslivsinstitutet i Norrköping; Anders Berge, professor i historia vid Stockholms universitet och ordförande i rådet. Undre raden från vänster: Christina Florin, professor i historia vid Stockholms universitet, även verksam vid Institutet för framtidsstudier; Ann Kristin Carlström, fil. dr. i etnologi och ansvarig för forskning och dokumentationsverksamhet vid Arbetets museum; Mats Greiff, docent i historia vid Lunds universitet, verksam vid Högskolan i Malmö. Förhindrade att delta vid tillfället var: Lisa Öberg, fil. dr. i historia, verksam vid Södertörns högskola; Hans De Geer, professor i företagandets etik och historia vid Handelshögskolan i Stockholm; Bo G Nilsson, fil. dr. i etnologi och verksam vid Nordiska museet.
Foto Arne H Eriksson.

Forskningens vita fläckar

Rådets övergripande uppgift är att främja forskningen om tjänstemannagrupperna. Detta kan och måste givetvis ske på flera olika sätt. Den mest centrala uppgiften i detta skede är emellertid att mot bakgrund av det aktuella kunskapsläget identifiera angelägna forskningsuppgifter. Arbetssättet är att en eller ett par forskare – inom eller utom rådet – skriver en kort promemoria inom sitt specialområde som underlag för en första, allmän

diskussion inom rådet. Eftersom ett sammanträde inte kan rymma mer än en eller högst två sådana diskussioner kommer det att dröja ett tag innan hela området är genomarbetat och stunden inne att dra ihop trådarna.

Till novembermötet hade Christina Florin och Lisa Öberg gemensamt utarbetat diskussionsunderlaget ”*Tjänstemän och genus – förslag till framtida forskningsområden*”. Författarna konstaterar – med all rätt - att en hel del gjorts inom detta område under senare år. Tematiskt urskiljer de ett flertal inslag, delvis överlappande. Det gäller arbetsdelningen mellan könen och professionaliseringsprocessen; arbetsorganisationen och arbetsprocessens utveckling; tjänstemannakulturer (manliga och kvinnliga); feminiseringsprocesser och facklig organisering. Kronologiskt finner de att det allra mesta som gjorts avser tiden före ca. 1950. Därmed är också ett par förutsättningar givna för utpekande av den framtida forskningens färdriktning: Nya teman och problemfält behöver formuleras men tiden efter 1950 behöver uppmärksammas helt generellt.

Vilka nya teman har då författarna själva fått åtanke? Det visar sig vara ett ganska stort antal varav här endast några kan antydast. Florin och Öberg noterar – i likhet med andra iakttagare - att det tycks ha skett en betydande försvagning av tjänstemannaidentiteten. De sätter detta i samband med olika faktorer, däribland ”tjänstemannayrkenas feminisering”. De efterlyser därför en forskning som tar fasta på tjänstemännen ”som begrepp, identitet och kollektiv benämning” och förändringar som här kan ha ägt rum. Andra frågeställningar som också knyter an till ett identitetstema handlar om maskulinitet i olika tjänstemannayrken och om tjänstemännens roll i den s.k. moderniteten.

Den individualisering som på olika plan ägt rum i samhället och som kontrasterar mot en tidigare, starkare uttalad kollektivism, genererar en rad frågor. Utifrån tidigare forskning finns t.ex. anledning tro att individualiseringen inverkar olika på könen. Kvinnor har ju till skillnad från män ansetts obenäpna att framhäva sig själva på andra (kvinnors) bekostnad. Det skulle därför vara intressant med studier av förhandlingar och lönebildning inte minst inom könsblandade kollektiv.

Könsarbetsdelningen är som författarna själva konstaterar ”ett område som är relativt väl utforskat”. Det gäller dock inte ”det nya informationssamhällets” konstruktioner av manligt och kvinnligt. I samband med detta står (förmodligen) också en ”förändrad könskaraktär” i utbildningssystemet, där kvinnorna numera utgör 60-65 procent av de studerande inom högre utbildning samtidigt som löneklyftorna på arbetsmarkanden består. Med författarnas tillspetsning: Kvinnorna studerar mer och tjänar mindre medan männen studerar mindre och tjänar mer.

En andra diskussionspromemoria lades fram av Anders Kjellberg i ämnet ”tjänstemännens fackliga organisationsutveckling”, ett område där författaren själv varit flitigt verksam under lång följd av år. Också Kjellberg efterlyser forskning inom flera olika problemfält. Några exempel härpå är följande:

- Fler jämförande studier av tjänstemannaorganiseringen i nordiskt och internationellt perspektiv. Ett exempel skulle kunna bestå i en uppföljning av en tidigare studie av akademikergruppernas fackliga och professionella strategier efter 1975.

- Undersökningar av förhållandet LO-TCO-SACO och framväxten av nya samverkanskonstellationer ”på tvärs” mot dessa.

- Integration och desintegration i facklig organisationsutveckling (sammanslagningar av förbund; SALFs relationer till TCO etc).

En viktig och intressant aspekt på detta kunskapsområde (facklig organisationsutveckling) är att många bidrag kommit från författare med anknytning till organisationerna själva. Det är med säkerhet den del av tjänstemannaforskningen där vetenskapliga och andra kunskapsformer oftast stämmer möte, något som också framgick av Kjellbergs underlag. Vid sammanträdet fanns varken skäl eller tid att särskilt penetrera detta. TAM-Revy avser emellertid att återkomma.

Vid nästa sammankomst (våren 2002) kommer rådet att inrikta sig på två nya ämnen. Professor Inga Hellberg kommer att medverka med ett underlag rörande professionaliseringsforskningen och professor Tom Ericsson har motsvarande uppgift när det gäller forskning om medelklassen.

Litteraturprojektet

Vid sitt första möte för omkring ett år sedan beslutade rådet att en litteratursökning i någon form borde genomföras. Så småningom resulterade detta i ett uppdrag till bibliotekarien Bengt Åkermalm. I våras kunde han redovisa en preliminär version av resultatet. Utifrån de riktlinjer som då fastställdes har arbetet nu färdigställts.

Sökningen omfattar i princip all svensk litteratur om tjänstemän publicerad från och med 1990 till och med 2001-07-01. Resultatet redovisas dels i en alfabetisk huvudkatalog (med bibliografiska uppgifter), dels i en systematisk katalog (enbart författare och titel). Sammanlagt omfattar de ca. 120 A 4-sidor.

Spridning och tillhandahållande av katalogen kommer att ske främst via TAM-Arkivs hemsida, där katalogerna läggs ut som pdf-filer. En mindre pappersupplaga kommer att tillhandahållas för särskilt intresserade institutioner och personer. I förhållande till dessa vidtas också riktade informationsinsatser.

Som ett appendix till Bengt Åkermalms katalog kommer att framställas ett starkt begränsat urval av äldre litteratur (före 1990). Den litteraturöversikt av Rolf Torstendahl och Ove Pettersson som publicerades 1992 ("Forskning om tjänstemannagrupperna") kommer också att läggas ut på hemsidan.

Skriftserie

Rådet har tidigare tagit beslut om att starta en skriftserie. Proceduren för beslut om publicering är också fastställd. Den innebär att rådet utser en bedömningsgrupp, i normalfallet bestående av två forskare. Deras uppgift är att formulera en utlåtande om arbetets vetenskapliga kvalitet, utmynnande i tillstyrkan/avstyrkan av publicering. Det slutliga beslutet om utgivning fattas sedan av rådet i sin helhet.

Proceduren har nu testats i praktiken varvid den befunnits fungera väl. Två sakkunniga har bedömt ett manus och kommit fram till samstämmiga slutsatser. Sedan författaren fått möjlighet att ta hänsyn till framförda synpunkter kan publicering av nr 1 ske någon gång under nästa år.

Övrigt

I samverkan med Samtidshistoriska institutet vid Södertörns högskola planerar rådet ett seminarium om "Tjänstemännens 1970-tal" med utgångspunkt från Lennart Bodströms nyligen utkomna "Mitt i stormen".

I februari 2002 tar representanter för rådet emot besök av forskningsrådet vid ARAB (Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek).